

doi.org/10.31861/pytlit2019.100.042

УДК 821.112.2

ТОПОС ДИТИНСТВА У ПОЕЗІЇ МОЗЕСА РОЗЕНКРАНЦА

Тетяна Іванівна Лакуста

orcid.org/0000-0001-9497-2254

t-lakusta@ukr.net

Аспірантка

*Кафедра зарубіжної літератури, теорії літератури
та слов'янської філології*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Вул. Коцюбинського, 2, 58012, м. Чернівці, Україна*

Анотація. Досліджується художній простір дитинства у ліричних творах Мозеса Розенкранца. На прикладі поезій „Geburtspunkt” („Місце народження”), „Meine Dörfer” („Мої села”), „Auf der Weide” („На вигоні”), „Erinnerung” („Спогад”), „Nachts am Fenster” („Вночі біля вікна”), „Der Bach” („Струмок”), „Die Liebe im Dorf” („Сільська любов”), „Sonntag” („Неділя”), „Tiefer Zug” („Глибокий слід”), що вміщені у збірку „Bukowina. Gedichte 1920–1997”, аналізуються образи і мотиви, традиційно пов'язані з дитинством, – батьки, дім, сад, село, тема пам'яті, мотив втраченого раю та способи їхньої художньої актуалізації. Визначено особливості топосу дитинства в ліриці Мозеса Розенкранца: незахищеність світу дитинства від руйнівної сили світу дорослих, особливе значення теми втраченого раю, що викриває конфлікт дорослого та дитячого світів, ідилічний хронотоп, що переважно асоціюється з темою дитинства. Буковинські образи і мотиви постають ключовими у поетичній творчості Мозеса Розенкранца.

Ключові слова: німецькомовна література Буковини, Мозес Розенкранц, лірика, топос дитинства, хронотоп, батьківщина, мотив утраченого раю.

В останні десятиліття теоретичний апарат сучасного літературознавства активно наповнюють нові поняття. Це явище пов'язане з активним поступом науки, звільненням її від догм,

використанням різноманітних підходів до вивчення і тлумачення літературних фактів.

„Топос – одне із понять, що ввійшли в літературознавство порівняно недавно. Можливо, саме це зумовлює деяку розмитість, неясність в його визначенні”, – стверджує В. Прокоф'єва (Прокоф'єва 2005: с. 89). Проблемою вивчення простору художнього твору займалися Ю. Лотман, М. Бахтін, А. Булгакова, В. Будний, М. Ільницький, М. Калиняк, Л. Ткач та ін.

Сучасні літературознавці виділяють два основні значення поняття „топос”: 1) „загальне місце”, набір стійких мовленнєвих формул, а також загальних проблем і сюжетів, характерних для національної літератури; 2) значиме для художнього тексту „місце розгортання смислів”, яке може корелювати з якимось фрагментом реального простору, як правило, відкритим (Прокоф'єва 2005).

Топоси як усталені форми були й залишаються актуальними протягом багатьох століть і містять у собі „генетичний код” культури, забезпечуючи зв'язок часів, спадковість літературного процесу.

Топос постає своєрідною мовою міжкультурної комунікації і полегшує процес рецепції художнього твору „«чужою» культурною свідомістю” (Ткач і Рибалко 2015: с. 187).

Традиційне уявлення про „дитячий” топос, – пишуть Н. Рябцева і М. Топчієва, – пов'язане з локалізованим у часі й просторі ідилічним хронотопом з характерною для нього бінарною структурою. Ідилічний хронотоп дитинства традиційно співвідноситься з архетипними образами і мотивами: образом дому або образом „щасливого місця”, образом матері, батька, дитини, комплексом солярних мотивів, мотивами достатку, „золотого віку”, втраченого раю тощо (Рябцева и Топчиева 2018: с. 55).

Усі ми родом із дитинства. Воно живе у наших спогадах про батьків, друзів дитинства, про дім, в якому ми жили колись, краєвиди, що спостерігали дітьми, згадках про дитячі пустощі. Кожна людина намагається зберегти образи дитинства якомога довше. Митець же робить це за допомогою засобів, якими він володіє досконало: художник – пензлем і фарбами, музикант чи композитор послуговується нотами та музичними інструментами,

скульптор – пластичним матеріалом, а письменник закарбовує згадки про дитинство у слові.

Мозес Розенкранц не став винятком. Спогади про рідний край, Буковину, де він провів своє дитинство, письменник проніс через усе своє довге і багатостраждальне життя, майже 100 років. Саме Буковині автор присвятив одну зі своїх поетичних збірок „Вukowina. Gedichte 1920–1997” (1998). Поет описував свої емоції та переживання, перебуваючи на Буковині, природу, яка його оточувала. Багато віршів у збірці присвячено простим селянам, які жили поруч із родиною в селах Бергомет та Бербешти (сьогодні – Берегомет та Брусниця Кіцманського району Чернівецької області), їхньому побуту.

Його поетичні образи, – зауважує П. Рихло, – несуть у собі якусь первозданну гармонію, вони наснажені правічними архетипами, що виникли ще в доісторичну давнину. Земля для поета – основоположна субстанція буття, він осмислює її як могутню всеплодющу стихію в дусі первісної натурфілософії, зберігаючи перед нею майже містичне почуття священного трепету (Рихло 1994).

У поезіях, які були написані пізніше – у 80–90-х роках минулого століття, коли Розенкранц проживав у маленькому селі Ленцкірх (ФРН), – відчувається ностальгійний настрій, туга за „втраченим раєм”.

Сам поет, – як пише П. Рихло, – розглядає свої вірші насамперед як документи свого життя, що не піддається ніяким описам, і свідомо уникає модерних поетологічних манер. Глибоко вкорінений у буковинському сільському і селянському середовищі, він витворив свій власний поетичний тон, мову, в якій „слова сидять припасовані одне до одного, наче цеглини” і яка діє на читача, як прадавня, могутня і твереза (*Загублена арфа* 2008: с. 578).

В одному з інтерв'ю німецькому радіо до свого 90-річчя Мозес Розенкранц зазначає:

Я ще й сьогодні селянин. Хоч я і почав писати з 15 років, я ніколи не відчував себе письменником. І якщо я й створював щось

ліричне, я соромився цього і, здебільшого, рвав або спалював. А зараз я у віці надто слабкому, щоб визнати себе ліриком... (Kußmann 2004).

Тому і не дивно, що в центрі ліричного спадку Розенкранца – село з його мешканцями, звичаями та традиціями, природою, тобто світ дитинства письменника.

Дитячі роки майбутнього письменника пройшли серед мальовничої буковинської природи у невеличких селах на берегах річок Прут і Черемош. Його родина дуже бідувала, і народження четвертої дитини, як сам автор потім згадував, не було надзвичайно радісною подією. Маленьке беззахисне створіння з перших хвилин свого життя стикається з жорстоким світом дорослих. Його народ, гнаний звідусіль, не був бажаним ні для місцевого населення Буковини, ні для тодішньої влади. Євреї, проживши багато років на буковинській землі, так і залишилися чужими. Родина поета тинялася селами, а він сам жив то з батьками на Буковині, то з дідусем і бабусею у Станіславі (тепер Івано-Франківськ), то в Тлумачі, про що він написав у своєму автобіографічному творі „Дитинство. Фрагмент автобіографії” (2007) (Rosenkranz 2007). Спогади про своє нужденне дитинство Розенкранц передає у вірші „Місце народження”:

*Я народився у годину скрухи,
у гнанім племені без прав,
в яким мене ніхто не ждав –
як свідчив погляд повитухи.*

*Я народився в бідній хаті,
з тавром нуждоти на чолі.
Я народивсь на тій землі,
де я не мав чого шукати.*

*У світ, наповнений злобою,
прийшов я, мов бездомний гість.
Я чув лиш вітру благовість
і так ставав самим собою.*

(Переклад П. Рихла) (Загублена арфа 2008: с. 241).

Гіркі мотиви горя та бідності ніби пронизують твір. Слова *скруха, знаний, без прав, бідний, нуждота, злоба, бездомний* допомагають читачеві уявити ті обставини, в яких жили не тільки рідні поета, але й більшість сільського населення Буковини початку ХХ століття. Автор наголошує, що злидні ставлять тавро на чолі щойно народженій дитині, її доля відома, її шлях визначений.

Хоча автор наголошує на своїй „непотрібності” на буковинській землі, але вірші-спогади про дитячі роки сповнені теплотою та яскравими барвами. Батько Розенкранца був орендатором, тримав багато худоби, обробляв землю, і його дітям довелося допомагати батькам у господарстві. Розенкранц змалку вмів обходитися з тваринами, і таку, здавалося би, буденну справу, як випас худоби змальовує у одному зі своїх віршів „Auf der Weide” („На вигоні”). На нашу думку, поезія має автобіографічний характер. Хлопчик награв на флейті, він не боїться величезного бика та навіть їздить на ньому верхи. Автор зауважує, що навіть дорослі пастухи не можуть підкорити тварину, а мале хлоп’я спокійно кладе голову тварині між рогів, і бик, як це не дивно, слухняно йде додому.

*Knabe mit der Flöte
du bezwangst den Stier
reitest in den Abend
auf dem schweren Tier*

*Der getrotzt den Treibern
fügt sich deinem Spiel
könntest ihn auch lenken
leicht zu einem Ziel*

*Aber du hast keines
legst im Abendlicht
zwischen seine Hörner
lachend dein Gesicht* (Rosenkranz 1998: с. 15).

Подібну замальовку знаходимо у вірші „Erinnerung” („Спогад”). Тут автор прямо називає себе, описує епізод зі свого життя, коли він зранку виганяв худобу на пасовище:

*Wie lustig stand die Erde
in der Morgenröte
wenn ich am Mund die Flöte
zur Weide trieb die Herde*

*Земля втішала око,
коли я вранці хутко,
до уст приклавши дудку,
знав стадо на толоку*

*Es lachten Hain und Hügel
und den Teich im Felde
zu stillem Lachen schwellte
der Wind mit leisem Flügel*

*Гора і ліс втішались
а на ставку невпинно
знав легім хвилі плинні
і все навкруг всміхалось*

*Kurz störte nur ein Pfeifen
wenn geschwind hinüber
der Postzug glitt vorüber
ein schneller schwarzer Streifen*
(Rosenkranz 1998: с. 122).

*Поштовий потяг свиснув
порушив спокій ранку
ковзнув на полустанку
й вужем чорнявим блиснув*
(Переклад Т. Лакусти).

Епізод зі свого дитинства Мозес Розенкранц зобразив на фоні чудової буковинської природи – толоки, гори, лісу, ставка, поля. Лише один елемент індустріального світу зайвий на цьому полотні – поштовий потяг. Але він швидко зникає. Місце, де, ймовірно, стояв будинок Розенкранців у селі Бербешти, описано дуже чітко і ясно. Більш детально про це можна прочитати у творі „Дитинство. Фрагмент автобіографії”. Ще й сьогодні там можна побачити і гору, і Чорторійський ліс, куди малий Мозес тікав від матері, і калауру¹, тільки не залишилося залізниці, про яку згадує поет (її демонтували у 1950-х роках).

Світ дитинства Мозеса Розенкранца гармонійний, автор відчував себе невід’ємною частинкою буковинської природи. Попри важке й убоге життя сім’ї поета, нелюбов місцевих мешканців до євреїв, зневагу влади, все ж він відчував себе тут щасливим – обидві поезії сповнені світлом, радістю та ідилією, що підкреслюють слова *гра, усмішка, веселий, сміятися, світло*.

Невід’ємною частиною дитячого світу письменника є його батьки. Розенкранц дуже любив своїх рідних. Батько Розенкранца помер раптово, коли Мозесу виповнилося 15 років, і хлопець дуже

¹ *Калаура* – роздоріжжя в с. Брусниця Кіцманського району Чернівецької області, яке і сьогодні так називають місцеві мешканці, проте ніхто не знає походження цього слова.

сумував за ним. Свої почуття він пізніше висловив у вірші „Вночі біля вікна”:

*Отец гляжу в потемки
не верю ничему
лишь искры мы потомки
способны зреть сквозь тьму*

*А сумрак неспокойный
хранит твои следы
я слышу ветер знойный
и шорох бороды.*

(Переклад Є. Вітковського) (Витковский 2013: с. 172).

Розенкранц відмовлявся вірити в те, що батька більше немає. Його присутність він відчуває поруч – у сутінках ночі, в подиху літнього вітру. Своїх братів і сестер автор порівнює з іскрами, що розлетілися по світу.

Не менш трепетно ставився Мозес Розенкранц і до своєї матері. „Вона була головною, людиною, яка дала йому мову і дім” (Avery 2008: с. 41). Їй він присвятив у своїх збірках цілу низку віршів.

Сільські мотиви у ліриці Мозеса Розенкранца чи не найулюбленіші. У збірках автора знаходимо багато поезій, присвячених селу, селянам, сільським звичаям. Поет писав про те, що бачив довкола себе. „Розенкранц розглядав село й околиці як джерело натхнення, що забезпечувало його багатством поетичної образності”, – зазначає британська дослідниця Джоан Ейвері. „Він спілкувався з природою, з деревами, вітром, вони не були йому загрозою, на відміну від людей. Його ставлення до села й до мови показує, що село для нього є місцем натхнення” (Avery 2008: с. 36).

Свій нерозривний зв’язок із селом, природою, що його оточує, Мозес Розенкранц висловлює у вірші „Der Bach” („Струмок”). „*Es trug heran einmal / geschwellt von Übermut / das Dorf in dieses Tal / der Bach der davon ruht*”. Письменник персоніфікує струмок, наділяє його людськими якостями: струмок приніс село в долину і наразі відпочиває, ніби селянин, що важко працював цілий день. Але струмок плине далі, дарує своє нехитре благо місцині, яка,

в свою чергу, також його живить: „*Er ruht doch wirkt er fort / im Stillen und beschert / bescheidnes Gut dem Ort / das ihn durch Tausch ernährt*”. Вода струмка напоює дерево на торговищі, витинає сон цвіту, наповнює ароматом село: „*Er steigt auch in den Baum / der auf dem Markte steht / und webt der Blüte Traum / der Duft durchs Dörfchen weht*”. Автор, як вмілий художник, пастельними фарбами пише ідилічну сільську картину, називаючи село ніжно й пестливо – сільце (Dörfchen), у такий спосіб висловлюючи своє лагідне ставлення до нього. Поету здається, що струмок плине і в його тілі, шепоче, веде з ним пісенну розмову: „*Mir ist daß er auch mich / lieg ich bei ihm durchzieht / mir raunend Junge sprich / sag mich in einem Lied*” (Rosenkranz 1998: с. 39). Поезія сповнена спокою та гармонії, викликає приємні, лагідні емоції.

Світ дитинства Мозеса Розенкранца, на жаль, не захищений від втручання жорстокості дорослого світу. Поет рано дізнався, що таке смерть, біда, злидні. Багато ліричних творів присвячені саме темі важкої долі буковинських селян. Одна з поезій, „Мої села”, опублікована в українському перекладі Петра Рихла у збірці „Загублена арфа. Антологія німецькомовної поезії Буковини” (2008). „Ліричний герой у цьому творі, – зауважує Дж. Ейвері, – сприймає простір як власність, називаючи села своїми” (Avery 2008: с. 34). Його душа так само страждає, як страждають „його” села. Герой невіддільний від простору, де він народився, він такий же самотній, як і його вітчизна, так само вразливий, як і його дім.

*Мої села – полохкі собаки,
що лежать сліпі в густих туманах
і залізують криваві рани –
геть самотні, наче вовкулаки.*

*Вік сплива нечутно і незримо.
Смерть стоїть з косою за дверима.*

*Як прийде зима, то сніговиця
загнітить їх довгими ночами,
у холодні зажжене темниці,
де вони, як у покутній ямі.*

*Морок сповнить їхні темні душі.
Ніч вповиє пеленою стужі.*

*Як весна заврунеться Господня, –
понесуть тоді бурхливі хвилі
ці хатки, немов порожні бодні,
щоб на скелі кинути похилі.*

*Літо їх у полум'я загорне,
осінь втопить у багнисько чорне.*

*Мої села – полохкі собаки,
що лежать сліпі в густих туманах
і зализують криваві рани –
геть самотні, наче вовкулаки.*

*Вік сплива нечутно і незримо.
Смерть стоїть з косою за дверима.*

(Переклад П. Рихла) (Загублена арфа 2008: с. 245).

„Розенкранц описує сільське життя без сентиментальності, – зазначає Джоан Ейвері. – Що є незвичним у його віршах, то це його близькість до елементів природи і до страждання невинних” (Avery 2008: с. 57). У даному вірші селяни страждають у будь-яку пору року – чи взимку, чи навесні, чи влітку, чи восени. Протягом року їм доводиться терпіти примхи природи. Зима приносила лютий холод, і сільським мешканцям, які на той час жили у злиденних хатинках, де часто не було шибок у вікнах, без світла, без тепла, доводилося дуже сутужно. У такій же хаті жила і сім'я Розенкранца. Весна могла принести інше лихо. Села Бергомет і Бербешти, де проживала родина, розташовані на берегах гірських річок Прут і Черемош, які часто дошкуляли жителям під час паводків, змітаючи все на своєму шляху, вода навіть могла забрати оселі. Чого могли чекати селяни від літа? Важкої щоденної праці, нестерпної спеки, руйнівних гроз, як пише автор. А восени з дощами земля перетворювалася на брудне місиво, від якого теж було мало втіхи. Та не тільки природа завдавала лиха. Письменник пише, що села „залізують криваві рани”. Буковинський край на початку ХХ століття був ніби розмінною монетою між кількома імперіями: на зміну Австро-Угорщині прийшла румунська влада, потім на

невеликий проміжок часу встановлена радянська влада, пізніше – знову господарювали румуни разом із німцями. Місцеве населення страждало, зазнавало великих втрат, гинуло у жорнах жорстоких воєн. Тому автор і зауважує, що „смерть стоїть з косою за дверима”, тобто біда не минула, ніхто не може бути впевнений у завтрашньому дні. А час спливає, життя минає. Вірш починається і закінчується однаковими рядками, що створює відчуття руху по колу – від смерті до смерті. Так і селяни приречені рухатися по зачарованому колу свого нужденного життя, тягнучи лямку важкої праці, без надії коли-небудь вирватися назовні.

Слова *сліпота, страх, рани, самотність* допомагають зрозуміти почуття Мозеса Розенкранца. Ізоляція, вразливість, злидні є тогочасними атрибутами сільського життя на Буковині.

Незважаючи на всі нещастя, які випали на долю поета, коли він проживав на Буковині, Розенкранц все ж закликає не покидати своєї рідної землі, залишатися у краю батьків та дідів, там, де природа дарує красу і спокій. Лише на батьківщині, на думку автора, людині буде затишно і добре, тільки тут можна знайти кохання всього життя. І справді, Розенкранц саме на Буковині зустрів своє велике, але нещасливе кохання – Анну Рюбнер. Сільські дівчата характеризуються як працьовиті, скромні, прекрасні, як сама природа, вони вміють щиро і вірно кохати.

*Ніщо не прагне плинного кохання,
отож вернись в село, зведи там хату
і ту, що збурила твоє жадання,
в оцих садах зумієш відшукати.*

*Вони там, мов дерева на роздоллі,
і схожі так, що їх не розрізнити.
В землі їх ноги, в мріях їхні чола,
й густе волосся м'якше оксамиту.*

*Вони таять любов свою глибоко
і тільки плід її несуть на люди.
Вони притлумлять вічний твій неспокій,
і з ними лиш ім'я твоє пробуде.*

„Сільська любов”

(Переклад П. Рихла) (Загублена арфа 2008: с. 247).

Буковинський край був і залишається багатонаціональним, де мирно вживалися представники різних націй і народностей: українці, німці, поляки, румуни, юдеї, вірмени. Мозесу Розенкранцу в дитинстві не раз доводилося спостерігати різні обряди та традиції різних релігійних конфесій. Так, наприклад, він описує недільний похід селян до церкви у вірші „Неділя”.

*Пусто в полях. В каждом доме веник
не оставил соринки нигде ни одной
приодеты крестьяне из деревенок
столпились у церкви к службе дневной*

*Парни и юноши входят в ограду
становятся возле главной тропы
матери следом свою отраду
несут детишек будто снопы*

*Старики собравшись в тени осокорки
обсуждают погоду на завтра с утра
утренний ветер участвует в споре
за околицей красками блещет гора*

*Вот приходит поп со своей молодежью
с хором и причтом обычай таков
что не думает юность про волю Божью
даже если и смотрит Он с облаков.*

(Переклад Є. Вітковського) (Витковский 2013: с. 169).

Неділя – святий день для буковинців, жаданий відпочинок після важкого трудового тижня. Оселі напередодні старанно прибирали, у цей день заборонялося працювати, люди вдягали свій найкращий одяг і зранку цілими сім'ями вирушали до храму. Двір церкви слугував майданом, де гралися діти, спілкувалися та радилися люди з різних питань ведення господарства, зустрічалася молодь. У храмі люди молилися, всі знакові події у житті селян пов'язані з церквою – хрестини, весілля, похорон, вона є мовчазним свідком їхнього життя. До речі, в подібному ключі змальовано церемонію відвідин церкви селянами у вірші іншого

німецькомовного буковинського поета, Георга Дроздовського, „Сільський хід до церкви” (*Загублена арфа* 2008: с. 126–131).

У віршах, написаних наприкінці творчого шляху Розенкранца, постійно звучать нотки ностальгії за Буковиною, землею дитинства, „втраченим раєм”, щастям, що минуло безповоротно. Свій рідний край автор називає „царством мистецтва”, „кришталевим берегом”, він прагне до неї, але повернутися на Буковину з різних причин не може. Тільки вві сні та думками Мозес Розенкранц лине до своєї рідної землі.

*Ich habe verraten mein Vaterland
und habe die Meinen verlassen,
das Reich der Kunst – kristallinen Sand
vertauscht‘ ich mit staubigen Straßen.*

*Я зрадив колись батьківщину свою
та серце я там залишив,
а царство мистецтва і скель з кришталю
на куряву вулиць змінив.*

*Das Auge ward trübe und welkt mein Mund,
verweht die bewegten Gesänge,
o Welt, so trostlos verloren und wund
erleid‘ ich dein buntes Gedränge!*

*Вже очі туманяться, в’януть слова,
розвіявся жвавий мій спів.
Навколо нестерпна пістрява юрба,
у світі – лиш розпач і гнів!*

*Doch manchmal geschieht das verratene Glück,
nachts an verborgenem Orte
erklingts von den Lippen wie Sphärenmusik
und rauschen prophetische Worte.*

*Та іноді зражене щастя мені,
як ніч навкруги й таїна,
словами пророчими мовить вві сні,
божественним співом луна.*

*Dann schau ich den Glanz meiner Heimat im Traum
inmitten der nächtlichen Wellen
und schwebe wissend durch endlosen Raum,
o Heimat, an dir zu zerschellen!*

*Тоді постає батьківщина моя
осяяна в хвилях смеркань,
і крізь неосяжність лечу навання,
втомившись від довгих блукань.*

„Tiefer Zug”

„Глибокий слід”

(Rosenkranz 1998: с. 29).

(Переклад Т. Лакусти)

Образ Буковини німецькомовний поет єврейського походження Мозес Розенкранц проніс у своїй душі протягом всього життя. Край, де він народився і провів дитинство та юність, змальовується автором у його ліричних творах з особливою теплотою і ніжністю. Навіть перебуваючи далеко від Буковини, автор не забув свою вітчизну і закарбував її образ у віршах. Простір дитинства Розенкранца сповнений ідилії та гармонії, хоча він і рано був уражений жорстокістю дорослого світу. Улюблений персонаж Мозеса Розенкранца – простий селянин зі своїми традиціями, нещастями та сподіваннями.

- Витковский, Е. (2013). *Вечный слушатель : семь столетий поэзии в переводах Евгения Витковского*. В 2 томах. Москва : Водолей, т. 2. 688 с.
- Загублена арфа: антологія німецькомовної поезії Буковини* (2008). Концепція вид., передм., пер., бібліогр. довідки Петра Рихла. 2-е доп. видання. Чернівці : Книги – ХХІ, 608 с.
- Прокофьева, В. (2005). Категория пространства в художественном преломлении: локусы и топосы. *Вестник ОГУ*, № 11, с. 87–91.
- Рихло, П. (1994). Буковинська муза Мозеса Розенкранца. *Молодий буковинець*, 24–30 липня, № 31, с. 5.
- Рябцева, Н., Топчиева, М. (2018). Топос детства в современной русской литературе. *Актуальные вопросы современной филологии и журналистики*, № 2 (29), с. 54–60.
- Ткач, Л., Рибалко, І. (2015). Літературознавчий аспект категорії „топос” на прикладі української літератури fin de siecle. *Молодий вчений*, № 1 (16), с. 186–189.
- Avery, J. (2008). *Moses Rosenkranz, the Bukovina and the concept of Sprache als Heimat*. PhD dissertation. Queen Mary University of London. London, 197 p.
- Kußmann, M. (2004). Moses Rosenkranz zum 100. Geburtstag am 20. Juni 2004. *Deutschlandfunk*, 17 Juni. URL: http://www.deutschlandfunk.de/moses-rosenkranz-zum-100-geburtstag-am-20-juni-2004.700.de.html?dram:article_id=81866 (дата звернення: 25 листопада 2019).
- Rosenkranz, M. (1998). *Bukowina. Gedichte 1920–1997*. Aachen : Rimbaud, 192 S.
- Rosenkranz, M. (2007). *Kindheit. Fragment einer Autobiographie*. Aachen : Rimbaud, 256 S.

ТОПОС ДЕТСТВА В ПОЭЗИИ МОЗЕСА РОЗЕНКРАНЦА

Татьяна Ивановна Лакуста
orcid.org/0000-0001-9497-2254
t-lakusta@ukr.net

Аспирантка

Кафедра зарубежной литературы, теории литературы
и славянской филологии

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича
Ул. Коцюбинского, 2, 58012, г. Черновцы, Украина

Аннотация. Предметом данной статьи является исследование художественного пространства детства в лирических сочинениях Мозеса Розенкранца. На примере поэзий „Geburtspunkt” („Место рождения”), „Meine Dörfer” („Мои села”), „Auf der Weide” („На пастбище”), „Erinnerung” („Воспоминание”), „Nachts am Fenster” („Ночью возле окна”), „Der Bach” („Ручей”), „Die Liebe im Dorf” („Деревенская любовь”), „Sonntag” („Воскресенье”), „Tiefer Zug” („Глубокий след”), вошедших в сборник „Bukowina. Gedichte 1920–1997”, здесь исследуются образы и мотивы, традиционно связанные с детством, – родители, дом, сад, деревня, тема памяти, мотив потерянного рая и способы художественной актуализации этих парадигм. Определены особенности топоса детства в лирике Мозеса Розенкранца: незащищенность мира детства от разрушительной силы мира взрослых, особенное значение темы потерянного рая, которая обнажает конфликт взрослого и детского миров, идиллический хронотоп, преимущественно ассоциируемый с темой детства. Буковинские образы и мотивы в поэтическом творчестве Мозеса Розенкранца предстают ключевыми.

Ключевые слова: немецкоязычная литература Буковины, Мозес Розенкранц, лирика, топос детства, хронотоп, отчизна, мотив утраченного рая.

THE TOPOS OF CHILDHOOD IN THE POETRY OF MOSES ROSENKRANZ

Tetiana Lakusta

orcid.org/0000-0001-9497-2254

t-lakusta@ukr.net

*Department of Foreign Literature, Literary Theory and Slavic Philology
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsyubynsky 2, 58012 Chernivtsi, Ukraine*

Abstract. The subject of this article is to study the literary space of childhood in the lyrical works of Moses Rosenkranz. The poems “Geburtspunkt” (“Birthplace”), “Meine Dörfer” (“My Villages”), “Auf der Weide” (“In the Pasture”), “Erinnerung” (“Memory”), “Nachts am Fenster” (“At Night by the Window”), “Der Bach” (“Stream”), “Die Liebe im Dorf” (“Village Love”), “Sonntag” (“Sunday”), “Tiefer Zug” (“Deep Mark”) from collection “Bukowina. Gedichte 1920–1997” have become the basis for the study of images and motifs traditionally associated with childhood – home, parents, garden, village, the theme of memory, motif of the lost paradise and ways of their literary actualization. The article attempts to determine the features of the topos of childhood in the lyrics of

Moses Rosenkranz: the insecurity of the childhood from the destructive power of the adult world, the special importance of the theme of the lost paradise, which exposes the conflict of the adult and child worlds, the idyllic chronotope traditionally associated with the theme of childhood. In the course of this study, it has been found that Bukovinian images and motifs are key in the poetic work of Moses Rosenkranz. The land where he was born and spent his childhood and youth is portrayed by the author in his lyrical works with particular warmth and tenderness. Even being far from Bukovina, the author did not forget his country and imprinted his image in poems. The space of Rosenkranz's childhood is full of idyll and harmony, though he had been impressed by the brutality of the adult world in the childhood. Moses Rosenkranz's favorite character is a simple peasant with his traditions, misfortunes and hopes.

Keywords: German-language literature of Bukovyna, Moses Rosenkranz, lyrics, topos of childhood, chronotope, Motherland, motif of the lost paradise.

References

- Vitkovskii, E. (2013). *Vechnyi slushatel' : sem' stoletii poezii v perevodakh Evgeniia Vitkovskogo. V 2 tomakh.* [The Eternal Listener]. Moscow : Vodolei, vol. 2, 688 p. (in Russian).
- Zahublena arfa: antolohiia nimetskomovnoi poezii Bukovyny* [The Lost Harp: An Anthology of German-Language Poetry of Bukovina] (2008). Chernivtsi : Knyhy – XXI, 608 p. (in German and Ukrainian).
- Prokof'eva, V. (2005). Kategoriia prostranstva v khudozhestvennom prelomlenii: lokusy i toposy [Category of Space in Artistic Refraction: locuses and toposes]. *Vestnik OGU*, no. 11, pp. 87–91. (in Russian).
- Rykhlo, P. (1994). Bukovynska muza Mozesa Rozenkrantsa [Moses Rosenkranz's Bukovinian Muse]. *Molodyi bukovynets'*, 24–30 July, no. 31, p. 5. (in Ukrainian).
- Riabtseva, N., Topchieva, M. (2018). Topos detstva v sovremennoi russkoi literature [Topos of childhood in modern Russian literature]. *Aktual'nye voprosy sovremennoi filologii i zhurnalistiki*, no. 2 (29), pp. 54–60. (in Russian).
- Tkach, L., Rybalko, I. (2015). Literaturoznavchyi aspekt katehorii “topos” na prykladi ukrainskoi literatury fin de siecle [Literary Aspect of the Category “Topos” on the Example of Ukrainian Literature fin de siecle]. *Molodyi vchenyi*, no. 1 (16), pp. 186–189. (in Ukrainian).
- Avery, J. (2008). *Moses Rosenkranz, the Bukovina and the concept of Sprache als Heimat*. PhD dissertation. Queen Mary University of London. London, 197 p.

- Kußmann, M. (2004). Moses Rosenkranz zum 100. Geburtstag am 20. Juni 2004. *Deutschlandfunk*, 17 Juni. URL: http://www.deutschlandfunk.de/moses-rosenkranz-zum-100-geburtstag-am-20-juni-2004.700.de.html?dram:article_id=81866 (accessed: 25 November 2019).
- Rosenkranz, M. (1998). *Bukowina. Gedichte 1920–1997*. Aachen : Rimbaud, 192 S.
- Rosenkranz, M. (2007). *Kindheit. Fragment einer Autobiographie*. Aachen : Rimbaud, 256 S.

Suggested citation

Lakusta, T. (2019). Topos dytynstva u poezii Mozesa Rozenkrantsa [The Topos of Childhood in the Poetry of Moses Rosenkranz]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 100, pp. 42–57. (in Ukrainian). <https://doi.org/10.31861/pytlit2019.100.042>

Стаття надійшла до редакції 12.10.2019 р.
Стаття прийнята до друку 19.11.2019 р.